

Biodynamické zemědělství

Autor: Petr Vaněk

Zde je článek, který jsem stvořil pro Literární Noviny, k tématice dvoustraně na téma Anthroposofie...:

Jednou z praktických aplikací filosofie Rudolfa Steinera je i stále více se šířící biologicko-dynamické zemědělství.

Zatímco určitá část života v camphillu je návštěvníkům často skryta a zjeví se až po nahlédnutí do dveří mnohých tkalcoven, stoláren, keramických dílen, hudebních kabinetů, uměleckých ateliérů, knihoven, jednacích sálů, kuchyní, obývacích pokojů či jiných míst, jsou věci, které nás po vstupu do camphillu obklopí ihned. A kromě specifické architektury je jedním z nejviditelnějších venkovních znaků camphillského životního stylu také péče o přírodu, terénní úpravy a provozování biodynamického zemědělství. Biodynamické (biologicko-dynamické) zemědělství je jedinečnou formou biozemědělství, snažící se aktivně pracovat s léčivými přírodními silami, uznávající materiály a hodnoty nejen fyzické, ale i spirituální, kdy se biodynamičtí farmáři snaží svou práci balancovat a uzdravovat život na Zemi a přitom produkovat zdravé a výživné produkty. Biodynamika je založena na poznacích, které Rudolf Steiner shrnul v lekcích věnovaných farmářům v německém Koberwitzu v roce 1924. Tyto lekce a metody přímo vycházejí z antroposofie, od které se biodynamika nedá oddělit a aplikovat samostatně. Biodynamika je koncept i praxe v jednom, kombinuje studium i aplikování těch sil a energií, které podporují růst a život. Už samotné slovo „biodynamika“ je důležité – bios – život, dynamis – energie, síla. Je to uvědomělý přístup ke všem prvkům tvořícím celek s vědomím, že každý jednotlivý element je potřebný, měl by být zastoupen a měla by mu být věnována patřičná pozornost a péče s tím, že jednotlivé prvky na sebe vzájemně působí, ovlivňují se a mění, zanikají a vznikají zase nové. Farma jako taková je sice uzavřený organismus fungující sám o sobě, nicméně neexistuje ve vakuu – je také součástí okolního světa, který je zase součástí vesmíru, a tak i zde probíhá vzájemné ovlivňování. Tyto procesy ovlivňování můžeme pozorovat a aplikovat nejenom na rostliny či zvířata, ale jsou také uplatnitelné na mezilidskou interakci či skupinové procesy. Celostní úhel pohledu pak ovlivňuje i pozorování a konání farmáře, který se zaměřuje nejenom na to, co se děje, ale hlavně na to, jak se to děje. Co je na biodynamických farmách jiného než na klasické biofarmě? Nejviditelněji se jedná o aplikaci takzvaných biodynamických preparátů. Jedná se o přípravky vytvořené z různých částí nerostných, rostlinných či zvířecích prvků nebo orgánů – například z nerostů, květů, stromové kůry či kravských rohů. Biodynamických preparátů existuje několik – některé k aplikaci na půdu a na rostliny, jiné k ošetření kompostu pro kvalitnější zrání, další jako pomoc při posílení zdraví rostlin či proti škůdcům. Farma – statek – hospodářství je stejně jako země považována za živý organismus se svým životem a uzavřeným koloběhem. A přesto, že tento pohled se zdá být pouze alternativním náhledem, neschopnost toto prociťit je často pouze důsledek našeho omezeného vnímání v přetechnizovaném prostředí. S úžasem se můžeme dozvědět, že naše studna je živá, a to nejen pro nás, ale i pro pracovníky vodohospodářských kanceláří nebo to, že český zákon o biozemědělství vyloženě povzbuzuje kompletní statek s uzavřeným komplexním životem a koloběhem. Život je všude kolem nás, jsme-li schopni jej rozeznat. Půda, plná života, je jedním z nejdůležitějších prvků biodynamické farmy. Kultivace půdy se snaží respektovat přirozené půdní procesy, proto například místo hluboké orby, kdy dochází k

nežádoucím promíchání organismů jednotlivých půdních vrstev, se používá pouze mělká podmítka, případně se tam, kde jsou aplikovatelné, využívají bezorebné techniky. Půda je prvkem důležitým natolik, že například hydroponie, přestože by šla aplikovat bez chemických hnojiv, není biodynamickými farmáři kvůli absenci hlíny využívána. K pěstování zeleniny se často využívají zvýšené záhony, někdy trvalé, plně zamulčované, jindy pouze dočasné bez zakrývání, ale tady už začíná bio a biodynamika postupně splývat – staré odrůdy, synergická zahrada, multifunkční systémy, pěstování vlastních semínek, principy permakultury, estetické sladění prvků... Uznání a využití existence vesmírných vlivů je další, často pozorovatelnou vlastností biodynamických farem, kde konstelace zvěrokruhu a měsíce udávají rytmus a pravidelnost v pěstitelství i v chovu. Velmi zajímavé jsou pozorované výsledky v mnoha aplikovaných odvětvích – mimo jiné například ve včelařství, lesnictví či semenářství.

Žádná černá magie

Nepochopení a nedostatek informací o biodynamickém zemědělství vytváří prostor pro mýty a pověry i tam, kde nejsou. Tak například přípravek roháček: čerstvý kravský hnůj je na podzim napěchován do kravského rohu. Tento se zakope do země a hnůj je ponechán ke zkompostování – fermentaci. Protože je hnůj pod zemí bez přístupu vzduchu, bude kompostování probíhat anaerobním procesem, a to v prostředí s vysokým obsahem vápníku – díky rohovinové schránce. A nad tím vším začne kralovat zima plná krystalků sněhu a ledu a spolu se zimními konstelacemi planet a zvěrokruhu budou působit svou občas viditelnou (třeba na přílivu či odlivu), občas neviditelnou silou. Na jaře se roháček – tedy hnůj přes zimu zkompostovaný v kravském rohu – vykope ze země, vyklepe z rohů, vmíchá do vody krouživým pohybem aplikovaným na homeopatické léky a aplikuje na zoranou půdu. Na takto ošetřené půdě je pak možno pozorovat zlepšení půdních procesů, lepší kořenový systém rostlin či aktivnější podzemní život. Při přepichování se roháček používá jako přírodní přípravek k namáčení kořínků k lepšímu zakořenění. Příkladem druhým může být výsledek výzkumu amerického ministerstva zemědělství, které svou studií objektivně prokázalo lepší a kvalitnější kompost, který byl před zráním ošetřen biodynamickými kompostovými přípravky, oproti kompostu, který ošetřen nebyl. Od prvotního zemědělského kurzu (který je mimochodem k dispozici v tištěné formě i v češtině) uběhlo mnoho let pokusů, výzkumu a pozorování. Kromě těch, kteří nemají možnosti či kapacity pro systematická zkoumání a jejichž známkou úspěchu jsou „pouze“ skupiny dlouholetých spokojených zákazníků, je zde i profesionální, systematický výzkum různých oblastí a aspektů biodynamického zemědělství s publikovanými výsledky. Některé výzkumy se například specializují či specializovaly na vliv konstelací planet a zvěrokruhu, jiné si berou za cíl praktické zobrazení rozdílů vypěstovaných plodin nebo produktů, a to za pomoci krystalizace nebo chromatografie. Výsledky těchto mnohaletých bádání jsou jednak jednorázově publikované knižní souhrny (od autorů jako Maria Thunová nebo Ehrenfried Pfeiffer), tak i nadále pravidelně vycházející rádci, jako jsou například každoroční Výsevnické dny nebo biodynamické kalendáře. Věrnost a pravdivost biodynamického přístupu a jeho výsledků je na straně jedné smetávána ze stolu odpůrci čehokoli spirituálního a nehmátatelného, na straně druhé je podporována natolik, že existuje možnost certifikace potravin z biodynamických farem celosvětově uznávanou značkou Demeter.

Sociální aspekty

Výroba a aplikace biodynamických preparátů svým časováním podporuje práce na farmě a je často v souladu s postavením hvězdné oblohy nebo se svátky či oslavami. Jarní přípravu půdy, letní dozrávání, podzimní sklizeň nebo zimním obdobím nečinnosti doprovázejí tradiční oslavy Velikonoc, letního slunovratu, dožínků, Vánoc nebo Tří králů. Pokud se díváme na aktivity spojené s biodynamickými preparáty jako na pracovní činnosti, zdálo by se, že jimi

farmář stráví spoustu práce. Pokud se ale k těmto aktivitám postavíme jako k příležitostem se zastavit, podívat se, jak se kde co děje, co roste, pučí, rodí se nebo dozrává, uvědomíme si skutečnou meditativní a ozdravnou funkci a příležitost, kterou dáváme sami sobě a skrze nás i svému okolí. Před použitím se některé přípravky ředí a procházejí zhruba hodinovým mícháním, což může být jak aktivitou velice osobní a meditativní, tak naopak činností společenskou, spojující příznivce farmy při společné události. Biologicko-dynamické zemědělství se na první pohled odlišuje od zemědělství nejen konvenčního, ale i obecně ekologického, případně organického, především používáním speciálních preparátů. Nejsou to však jenom preparáty a není to ani jenom používání homeopatických opatření pro regulaci škůdců a chorob rostlin nebo eventuálně také hospodaření podle kosmických rytmů, což je pro tento směr zemědělství typické. Biodynamické zemědělství má totiž nejen udělovat ozdravné impulsy půdě a Zemi a produkovat potraviny člověku skutečně životodárné, ale má rovněž vnášet zdravého ducha do lidské společnosti. To je druhá veliká oblast působnosti biodynamického zemědělství, oblast velice důležitá, neboť naše společnost potřebuje ozdravné impulsy, jak se zdá, ještě více než nemocná půda a Země. Jestliže je však dnes u nás již větší počet lidí, kteří se v malém nebo i větším měřítku pokoušejí zásady biodynamiky při práci s půdou uplatňovat, pak myšlenky biodynamiky na poli sociálním a ekonomickém k nám zatím jen těžko hledají cestu. Život farmy často přerůstá hranice svého pozemku, a to díky přátelským vazbám, kooperativním vztahům či návštěvám. A na farmě je vždy něco k vidění: ať jsou to zmíněné oslavy, možnost nákupu, šance se něco přiučit nebo jen tak posedět a využít příležitost vidět růst naše jídlo, a nemuset tak nakupovat anonymní potraviny z dálky. Děti tyto návštěvy milují, stejně tak jako dospělí. Potravinové kluby příznivců farmy často aktivně spolupracují s farmářem na tom, co se bude pěstovat, jak se provede distribuce nebo jak řešit krizi suchého roku, a farmář tak najednou ví, že není jen odkázán na libost či nelibost počasí. Na této formě spolupráce budeme muset v naší zemi ještě nějakou dobu pracovat, nežli se stane stejně obvyklou jak u našich rakouských, německých či jiných sousedů. Snaha mít dveře otevřené pro každého se často ukáže jako zajímavá příležitost pro osoby se speciálními potřebami, které tak mají zase o šanci víc žít plnohodnotný život se vzděláním a možností osobních voleb. Sociální aspekt biodynamické farmy umí být velmi silný a pro své okolí až téměř léčivý. Ale o tom již více článek o celosvětovém camphillském hnutí – o inkluzivním sociálně-terapeutickém prostředí nabízejícím životní i pracovní příležitosti. Ještě musíme dodat, že jisté omezení pro biodynamické zemědělství mohou znamenat stále složitější vyhlášky Evropské unie. Na jeho podporu proto vznikla petice, kterou je možné najít na adrese <http://biodynamika.cz/eliant>.